

ניצוצי ישראל

חומר לדרוש ולהטפה לפורים

אירגון הרבנים דצעירי ישראל

אדר תשס"ט

ניצוצי ישראל

חומר לדרוש ולהטפה לפורים

נערך ע"י
ישראל מנחם כהן

אירגון הרבנים דצעירי ישראל

גליון ז' - אדר תשס"ט

2008

National Council of Young Israel

111 John Street

New York, NY 10038

212.929.1525

www.youngisrael.org

rabbis@youngisrael.org

קונטרס זה מוקדש

לע"נ ש"ב

הבחור החשוב מתמיד וירא שמים

אלחנן צבי ע"ה ב"ר ישראל מנחם נ"י

נקטף בדמי ימיו

מוצש"ק שירה אור לי"ד שבט תשס"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

קונטרס זה מוקדש

לע"נ אאמו"ר

הרה"ח ר' חיים משה

בן הרה"ח מוהר"ר אליהו ישעיהו הכהן קאהן זצ"ל

נלב"ע כ"ד תמוז תשס"ב לפ"ק

תנצב"ה

ניצוצי ישראל
חומר לדרוש ולהטפה לפורים

תוכן הענינים

9 ארבע פרשיות

11 פרשת זכור

14 תענית אסתר

10 תפילת אסתר

17 אסתר מן התורה מנין

18 המן מן התורה מנין

18 פנינים על מגילת אסתר

23 מצוות היום

23 מנהג התחפשות

25 רמז נאה מהגאון מוהר"ר יהודה אסאד זצ"ל

26 נוסח שטר עבדות שכתב המן למרדכי

ארבע פרשיות

א) בשו"ע או"ח סי' תרפ"ה מבואר סדר קריאת הארבע פרשיות שמתחילים לקרוא משבת לפני ר"ח אדר.

ענין ארבע פרשיות בכללם מבאר הבינה לעתים, שיש כמה סוגי אנשים, ישנם החושבים שכל מטרת קיומם בעולם הזה, היא לעבוד ולהתייגע כדי להרבות ממון ולהתעשר, ויש סוג אחר הדוגלים בייעוד של כח, עיקר תכליתם להגיע לגבורה ורוצים לשלוט ולשעבד החלשים מהם, ויש עוד סוג אנשים הסבורים שהמטרה העיקרית בעולם היא להרבות חכמה ודעת ע"י התבוננות המדע והחקירה.

והאמת הוא שלא הכסף ולא הגבורה וגם לא החכמה הם תכלית האדם ולא באלו יגיע האדם אל הדרך האמיתית, רק מטרתו ותכליתו של האדם היא התעמקות בחכמת אלקית של התורה, תיקון המדות ויראת ה', שעל ידם זוכה האדם להתחדש בכל יום כמו שנולד הוא מחדש. וכמו שאמר הנביא ירמיי (ט-כב) אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו, אל יתהלל העשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי וגו'.

וזאת מורים לנו ארבע הפרשיות **פרשת שקלים** מלמדת שתכלית הכסף הוא להתנדב לעבודת ה', **פרשת זכור** מורה שאין לכה וגבורה כל ערך שהרי אף עמלק הגבור והחזק נפל בידי חלשים ויגעים (הנחשלים אחריו ואתה עיף ויגע) - **פרשת פרה** מלמדת שחכמת האדם מוגבלת ואינה יכולה להגיע לשלמות, ורק חכמת התורה היא השלמות האמיתית שכל מהותה של פרה היא חוק בלי טעם עד שאפילו שלמה המלך ע"ה החכם מכל אדם לא השיג סודותיה וטעמיה ובכח חכמת התורה ניתן להתחדש כמרומז **בפרשת החדש** החדשה הזה לכם להתחדש תמיד בכח התורה והמצוות שעליהן נאמר בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים.

ב) בספר אור גדליהו מבאר המשך הד' פרשיות הוא כי שקלים הוא ענין הנדיבות לב והאהבה של כלל ישראל שעל ידה זכו להשראת השכינה בהמשכן כי עזה כמות אהבה רשפיה רשפי אש שלהבתי,

ואחר שנתעורר האהבה אצל כלל ישראל באו לידי שנאת הרע - אוהבי ה' שנאו רע וכמו שפ"י החידושי הרי"ם ז"ל המשנה בשקלים פ"א מ"א באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים שעל ידי האהה שנתעורר ע"י השקלים נתעורר התשוקה לברר הטוב מהרע - והיינו הכלאים ואחר זה בא לטהר את עצמו ענין הפרה שנעשה על ידי אפר ומים חיים דהיינו ביטול והכנעה ומקבלים חיות מחדש ענין לב טהור ברא לי אלקים ואז זוכה ורוח נכון חדש בקרבי.

ג) ענין קריאת פרשת שקלים הוא שבזמן שבית המקדש קיים היו צריכין להביא הקרבנות מראש חדש ניסן מתרומה החדשה ולפיכך צריכים להקדים את תרומתם לפני ר"ח ניסן ולכן מקדימין לקרוא באחד באדר כדי שיביאו שקליהם למקדש וכדאיתא במשנה שקלים פ"א באחד באדר משמיעין על השקלים ועיין בגמ' מגילה כט: וברש"י שם שמפרש שקריאת הפרשה היתה משמשת הודעה שיביאו שקליהן.

ועכשיו בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח וקרבנות לכפר ושקלים אין כתב החינוך במצוה ק"ה שקורין זכר למקדש ו ז"ל "נהגו כל ישראל לזכור הדבר לקרות בבית הכנסת בכל שנה ושנה פרשה זו", וכן כתב המאירי.

בלבוש סימן תרפ"ה ס"א מבואר יותר שנחשבת הקריאה כמקיים המצוה ממש, וז"ל ואנו משלמים פרים שפתינו בקריאת הפרשה של כי תשא וכו' ונחשבת הקריאה כאלו קיימנו בפועל ממש. (ועיין בשו"ת בנין שלמה ח"א סי' נ"ד).

ד) גמר בנין המשכן בכסלו - המהרש"א גם ביאר שם חנוכה על פי המדרש (פסיקתא רבתי) שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסלו ולא חנכה עד ניסן שבו נולדו האבות, והקב"ה שילם לו בימי מתתיהו, והיינו כדלעיל ביום חינוך המזבח של מתתיהו.

פרשת זכור

א ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (שמות יז, ח). הנה מקור כחו של עמלק, מפורש בפסוק שהוא מחמת רפידים, על שרפו ידיהם מדברי תורה (סנהדרין דף ק"ו ע"א), ולכן הנשק היחידי נגדו הוא הפצת לימוד התורה, כמו שנאמר (להלן פסוק יא) וכאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכל אדם מישראל הלומד פרק משניות או דף גמרא מחליש כחו של עמלק במדה מסויימת, ויש לו חלק במצות מחיית עמלק.

וזה מועיל יותר מכל תכסיסי המלחמה נגד עמלק, ואם כי דבר זה אינו מורגש לעיני בשר, עלינו להאמין בפירושי חז"ל, ואנחנו רואים כי העמלקים בעצמם יודעים ומכירים דבר זה היטב, ולכן עיקר השתדלותם להשכיח את התורה מישראל, אלה הקומוניסטים ותלמידיהם אנשי השמאל רוצים להמית את התורה במיתת חנק, ואלה הדתיים-לאומיים ממיתים אותה מיתת נשיקה.

לכן נראה לעני"ד שבמקום ללחום נגד הרשעים באופן ישיר, עדיף להשתדל בכל המאמצים להפיץ תורה בישראל, וכמו שאמרו חז"ל (גיטין ז). השכם והערב עליהם לבית המדרש והם כלים מאליהם.

אבל זאת עלינו לדעת שבימינו אלה אשר כח הטומאה גבר מאד בעולם אי אפשר להצליח בשום דבר שבקדושה רק ע"י מסירות נפש, ומי שרוצה לפעול טוב בישראל צריך להפקיר את עצמו לגמרי, ורק באופן זה יהיה לו סייעתא דשמיא, ואל ירפו ידינו בראותינו תגבורת כחות הטומאה, כי תחילת נפילה ניסה (סוטה מד:), והקדוש [החפץ חיים] ז"ל היה אומר שבכל המלחמות אי אפשר לדעת באמצע המלחמה מי יהיה המנצח, אבל במלחמה זו עם כחות הטומאה יודעים אנו באופן ברור מה יהיה בסופה, כמו שכתוב (זכריה יג, ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, והיה ה' למלך על כל הארץ (שם יד, טו).

והנה עת צרה היא לתורתנו אשר לא נהיה כמוה מיום היות ישראל לגוי, ומי שעומד לימין התורה בעת צרתה יקויים בו הפסוק (יחזקאל

מד, טו) והכהנים הלויים בני צדוק אשר היו אתי בתעות בני ישראל מעלי המה יקרבו אלי לשרתני.

(קובץ מאמרים מהג"ר אלהן וסרמן זצ"ל הי"ד)

ב) עוד אפשר לפרש את הכונה של "רפיון ידים", שעמלק הסית את עשירי העם להיות צרי עין מלתת ללומדי תורה, וזהו לשון רפיון ידים, וע"י כך, מאחר שכשל עוזר נפל עזור, כמו שאמרו רז"ל (חולין צב). לבעי רחמי אתכליא (האשכול) על עליא (על העלים), שאלמלא עליא לא מתקיימין אתכליא (שבלי העלים לא מתקיימים האשכולות).

ותמה תמה אקרא על הרבה מעשירי עם שמקמצים מלהחזיק ברכי דשלהי של תלמידי חכמים, ומכבידים אזניהם מלשמוע בת קול היוצאת כל יום מחורב ומכרזת ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, מה יענו ביום הדין כשיאמרו להם, הלא היה בידכם לקנות בקנין מדומה קנין בעצם, מדוע לא עשיתם זאת, מדוע היה קל בעיניכם מה שאמרו רז"ל (כתובות קיא:): כל המשיא בתו לת"ח ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה.

(מקרי דרדקי)

ג) בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק (שמות יז, ט). מדוע באמת המלחמה בעמלק קשה כל כך, עד שנמשכת "מדור דור", וכי ישנו שום קושי אצל השי"ת? וביאר הקדושת לוי זי"ע, כי רק השי"ת הוא "הטוב והמטיב לרעים ולטובים" - ברצונו להיטיב עם ברואיו, וקשה לו, כביכול, להרע אפי' לאומות העולם, וכל שכן שלא להרע להם בדרך נס שלא כדרך הטבע. אלא שכאשר הוא כן עושה זה, הרי זה לטובתם, כיון שע"י הניסים שעושה עמם להזיקם, מתגדל ומתקדש שם שמים, והכל מכירים בו ומאמינים בהשגחתו, א"כ נעשים הם סיבות וכלים שעל ידם מתקדש השם, כמו שנאמר על פרעה, הפסוק: "ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראותך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ (שמות ט, טו).

אך עמלק, למרות שראה ניסים ונפלאות ביציאת מצרים וקריעת ים סוף, עמד בכפירתו, ואף שכל אומות העולם התיראו מישראל, לא האמין בה' ובא להלחם עמם, רואים אנו בבירור גודל כח טומאתו

ועזותו, שאפילו כאשר השי"ת מזיקו בניסים ונפלאות אינו מודה בהשגחתו, אם כך לא יצמיחו ההיזק והרעה שום טובה או חסד, ויהיה זה בתור נקמה בלבד, דבר זה קשה להשי"ת ה"חפץ חסד" להרע כנקמה.

על כן לא עשה השי"ת בעמלק נסים ונפלאות שלא כדרך הטבע, אלא ציוה שינהיגו את המלחמה בעמלק בטבע "לפי חרב", זוהי גם משמעות הפסוק כי מחה אמחה את זכר עמלק, המחיה אצל עמלק כפולה, בעולם הזה ובעולם הבא, שהרי אחר המחיה בעמלק בעוה"ז עדיין אינו מקבל שום הרהור תשובה, ואינו מכיר בהשי"ת, ולכך גם משה ויהושע הם המנהיגים את המלחמה ואינה נקראת בשם ה' ואכן לעתיד כאשר יתברר שעם כוחות וצבא אנושי א"א לנצח את עמלק, יהא על השי"ת למחותו.

ד) זכור את אשר עשה לך עמלק (דברים כה, יז). כבר אמרנו וכתבנו כמה פעמים שטעם זכירה זו הוא להסתכל יפה על מה בא עמלק, ולהשמר מהדברים שבגללם בא, כדי שבעז"ה ימחה שמו, ואם עדיין לא הוטהרנו מהדברים שגרמו ביאתו איך ימחה.

והנה כבר נודע שעמלק בא בעון ביטול תורה, כמו שאמרו רז"ל (סנהדרין קו.) על פסוק ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (שמות יז, ח) מאי רפידים, שרפו עצמן מדברי תורה, ובעון חילול שבת, כמו שאמרו בשבת (ק"ח:) אמר רב יהודה אמר רב אלמלא שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון, שנאמר (שמות טז, כז) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט, וכתוב בתריה ויבא עמלק, ועוד אמרו בשמות רבה (כו, ב) שבא על שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין.

הרי שעמלק בא על שלשה פשעים, על ביטול תורה, על חילול שבת ועל לשון הרע, ובכולם עלינו להזהר כדי שנגאל במהרה בימינו וימחה עמלק. בתורה, כי כבר נודע מה שאמרו בזהר חדש שהגאולה העתידה תהיה על ידי משה רבינו ע"ה ובזכותו, דתבע יקרא דאורייתא, בשמירת שבת, כמו שהזכרנו שבזכות השבת נגאלים, ובשמירת הלשון, כי כבר נודע מה שכתבו המקובלים שגלות זו מכפרת על לשון הרע, ויש

לשוב מלשון הרע ומכל דיבור אסור, וזהו חיוב זכירת עמלק להזהר כאלה.

(החיד"א זצ"ל בספרו כסא דוד)

תענית אסתר

תענית אסתר היא זכר לתענית שגזרה אסתר בימי המן - בס' כל בו סימן ס"ב כתב שנהגו ישראל להתענות ביי"ג באדר זכר לתענית שגזרה אסתר בימי המן שנאמר (אסתר ט-לא) דברי הצומות וזעקתם, והוא תענית של שמחה, ולזכרון הנס קבלוהו בשמחה באותה שעה עליהם ועל זרעם.

ובספר קב הישר פרק צ"ז וביסוד יוסף () כתבו שענין התענית הוא שיש לחוש שעל ידי רבוי האכילה והשתיה ושמחה יכולין לבא לידי טא, לכן הקדים הקב,ה התענית ביום שקודם פורים, לפי שהתענית הוא סגולה להנצל מהשטן והיצר הרע שבאים לקטרג עליהם ולהביאם לידי חטא.

ויום זה מסוגל מאד שיקובל תפלתנו בזכות מרדכי ואסתר, וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר, ויאמר תילה מזמור כ"ב בספר תהלים למנצח על אילת השחר, ודרשו חז"ל שאסתר היתה נקראת אילת השחר - ואחר כך ישפוך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו, ויזכיר זכות מרדכי ואסתר, אשר בזכותם יעתר לו הקב"ה ויפתח לו שערי רחמים ותקובל תפלתו ברצון, ועיין שם השאר.

תפילת אסתר

בתרגום שני הביא את תפילת אסתר: "אתה הוא האל הגדול אלקי אברהם יצחק ויעקב ואלקי בנימין אבי, לא מפני שטובה אני לפניך

באה אני לפני המלך הטפש הזה, כי אם על עמך בית ישראל שלא יאבדו מן העולם, כי בעבור ישראל בראת את העולם כולו. ואם ישראל יאבדו מן העולם, מי יאמר לפניך קדוש קדוש בכל יום ויום שלש פעמים, כאשר הצלת חנניה מישאל ועזריה מתוך כבשן האש, ואת דניאל מבור גוב האריות, כן תצילני מיד המלך הטפש הזה, וגמול נא חן וחסד עמדי בעיניו.

בדמעות אמרה אסתר הדבר ובתחנונים סדרה תפילתה: בבקשה ממך, שומע תפלות, שמע תפילתי בעת הזאת, גלינו ונתרחקנו מארצנו, ובעונותינו מכרתנו למען יתקיים בנו מקרא שכתוב "והתמכרתם שם לאויביכם לעבדים ולשפחות ואין קונה", והדת ניתנה להרגנו, וכולנו נמסרנו לחרב והרג ואבדן ולכליה גמורה. זרעו של אברהם לובשים שקים וישליכו עפר על ראשיהם. אם חטאו האבות מה חטאו הבנים. אם נאבד מי יהיה מודה לפניך. הטף אם חטאו והכעיסו מה עשו יונקי שדים. יושבי ירושלים ינועו מקברם על כי מסרת בניהם לטבח. כענני שמים אתה מעביר אותנו. כמה מעטים הם ימי שמחתנו. להמן הרשע נתת אותנו וביד אויבינו להרגנו.

מזכרת אני לפניך מעשה אוהבך. מאברהם אחל לאמר. נסית אותו בכל הנסיונות. בחנת אותו ומצאת לבבו נאמן לפניך. סועד וומך היה לבני אהובך, והכניס אותם באות ברית. ריבה ריבנו את המן ונקום נקמתנו בבו המדתא על ידי עמך ישראל. הצר והמציק לעמך בקש לכלותנו כשה אחד. ויהי לאויב להם בכל מקומותיהם שבועת ברית עולם נשבעת עמנו עקידת יצחק תרום אותנו. זרק המן את הכסף לפני המלך לקנות אותנו בעשרת אלפים ככרי כסף. שמע קולנו עננו והוציאנו מצרה לרווחה. שובר אויבים שבור את המן ולא תהיה תקומה למפלתו.

ותשא אסתר את קולה ותצעק צעקה גדולה ותיילל יללה מרה. בבכי ובדמעות אמרה דבריה. ובתחנונים סדרה תפילתה. גרונה נחר מצעקת פיה. ועיניה כלו מדמעותיה.

חשבה אסתר בלבה ותאמר: אולי אבא לפני המלך ולא יקבלני.

ואני הנני באה לפני המלך לבקש רחמים על נחלתי. ומלך רחמים יקדימני ויבא עמי בחן ובחסד. זכות אברהם תבוא לפני. עקדת יצחק תרוממני. וחסד יעקב תנתן בפי. וכן יוסף על לשוני. אשרי הגבר אשר יבטח בה' ולא יבוש כל הבוטח בו. ימינו ושמאלו יסמוך עלי אשר בהם ברא עולם כולו. כל ישראל בקשו עלי רחמים ובטובתכם אנכי סומכת.

מבקשת אני רחמים עליכם כי איש המתחנן לפני אלקיו תפלתו נשמעת בעת צרתו. נראה מעשי אבותינו ונעשה כהם והוא יעשה לנו את בקשתנו. שמאלו של אברהם אחוז בצוארו של יצחק וימינו במאכלת. עשה ברצון טוב רצונך ולא התמהמה מעשות שליחותך. פתחת הרקיע חלונות חלונות לתת מקום למלאכי מרום הצועקים במאוד. וכן אומרים אוי לו לעולם אם ככה יעשה, קוראה אני לפניך ענני. כי אתה עונה לאיש אשר לו צרה וצוקה ואתה רואה צרת נפשו. רחום וחנון נקראת ארך אפים ומרבה להטיב. נושא עוון ופשע שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור. וגם לאבותינו רחום נקראת. זאת היא השבועה אשר נשבעת להם בך. כאשר שמעת לקול יונה ממעי הדגה כן תשמע לקול ישראל המשולים ליונה. הבוכים ויושבים כאשר על המשבר. שמע קולנו ועננו והוציאנו מצרה לרווחה.

שלשה צומות צמתי לפניך. ומן היום הזה והלאה מה אוכל לעשות. רבון העולמים יכולה הייתי לצום ארבעה או חמשה ימים. אבל צמתי שלשה ימים כנגד ג' ימים אשר הלך אברהם לעקוד את בנו על גבי המזבח לפניך ונשבעת לו שבועה ואמרת לו כי בכל עת אשר יבואו בניך בצרה תזכור להם עקדת יצחק אביהם ותושיע אותם. וגם צמתי ג' ימים כנגד: כהנים, לויים, וישראלים, אשר עמדו לפניך בתחתית הר סיני ואמרו "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" ותצילם מן הצרה הזאת.

ותצעק אסתר ותאמר: אלקי הצבאות בוחן לבות וכליות. זכור נא בעת הזאת זכות אברהם יצחק ויעקב ואל תשיבני ריקם משאלתי ומבקשתי אל תעכבני.

אסתר מן התורה מנין

בגמרא חולין (קלט.) איתא אסתר מן התורה מנין דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא.

האדמו"ר הזקן מסאדיגורא זצ"ל פירש עפ"י דברי הזוהר הק' פי' תזריע דף מז: על הפסוק קהלת וראיתי אני שיש יתרון לחכמה "מין" הסכלות. ופי' מן הסכלות ממש בא תועלת לחכמה דאי לא שכיח טפשות וסכלות בעולם לא היה ידוע וניכר החכמה. הרי מבואר מזה דאי אפשר לעמוד על מעלת ורום ערכה של צד החיובי אם לא היה נמצא כלל צד השלישי.

וכן הוא בענין התגלות והסתרה, הכרת והבנת יקרת ההתגלות תלוי בגודל ההסתרה הקודמת לה, וזה הפירוש אסתר מן התורה מנין, שנאמר ואנכי הסתר אסתיר, כי אחרי ההסתרה מרגישים את ההתגלות, ובוה רמזו גם כן בקריאת שם מגילת אסתר ולא מגילת מרדכי.

והוסיף האדמו"ר מסאדיגורא זצ"ל כי היום בעקבתא דמשיחא שההסתרה היא כפולה ומכופלת אין לו להשי"ת לדאוג שלא יבינו לימוד ההסתרה ויקרת ההתגלות, כי נבין אותו טוב ויפה.

והגאון רבי שמעון שוואב זצ"ל מסביר, שאף שהנס של פורים היתה נס ופלא שבלעדו לא נשתיירו משונאיהם של ישראל שריד ופליט, מכל מקום היה כולו מלובש בדרך הטבע ובהסתרת פנים. והסתרת פנים פירושה שבאמת יש כאן פנים שהרי אין מקום פנוי מן השכינה - אלא שנסתר ואינו נראה לנו - ובהסתרת פנים כביכול נתלבש הפנים דוגמת הפרצופים שלובשים לשמחת פורים, וזהו סוד נפלא שרק יחידי סגולה רואים פני השכינה כביכול מתחת המסוה של הסתרת פנים.

המן מן התורה מנין

בגמ' (חולין קלט:) איתא המן מן התורה מנין שנאמר המן העץ, וצריך להבין מה ענין שייכות הפסוק המן העץ להמן הרשע?

וביאר מרן הגאון רבי אהרן קוטלער זצ"ל, דהנה המן כשראה שמרדכי הצדיק אינו כורע ומשתחוה לו, אמר וכל זה איננו שוה לי, ויש לתמוה שהרי המן הי' בתחתית המדרגה, היה עבד למרדכי ובלו, ועלה למדרגה של ראש השרים שכולים משתחווים לו, וכיצד אמר על כבוד גדול כזה "איננו שוה לי".

אלא מי שמרוכז ועסוק בענייני גשמיות שלו נמצא תמיד במצב של העדר וחסרון וכמאמר חז"ל דקהלת רבה אין אדם מת וחצי תאוותיו בידי, ולכן בייחס לכל הכבוד שקיבל הי' כאינו.

ובזה יובן שאלת הגמ' איפה מצינו שורש תכונת המן הרשע אשר כל טוב העולם אינו שוה לו נגד חסרון קטן.

ועל זה משיבה הגמרא **המן העץ** את שורש תכונת המן הרשע מצינו אצל אדם הראשון אשר חטא וטעם מפרי העץ האסור. והרי אדם הראשון קודם החטא ישב בכבודו של עולם ומלאכים היו צולין לו בשר ומסננין לו יין ושרתה עליו ברכה ללא גבול (כדאיתא במס' סנהדרין), ואף על פי כן לא יכל לעמוד באיסור היחיד שנאמר לו ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, והיתה כל הטובה לגביו בבחינת "איננו שוה לי".

פנינים על מגילת אסתר

א) ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה (אסתר ג, ב). כתב החפץ חיים זצ"ל, בהנהגת הפרט והכלל ישנן שתי דרכים: א' היא הנהגה במקל נועם, ב' היא בתוקפה וחזקה בלי כל ויתורים ופשרות.

והנה שאול המלך בהנהגתו כאשר חמל על אגג גרם שיצא ממנו המן, וע"ז הוכיחו שמואל הנביא ואמר לו בשם ה' (שמואל - א ט"ו, יא) "נחמתי כי המלכתי את שאול למלך". ומרדכי שיצא מחלציו, העיד עליו הכתוב, כי למרות כל הפגעים והתלאות **לא יכרע ולא ישתחוה**, הי' אמיץ לב בגיבורים ולא חת ולא זע משנאת המן, ונעשה נס על ידו ותלו את המן ואת בניו על העץ, אותו המן שנולד מרחמנותו של זקנו שאול. ללמדך שצריך האדם להיות חזק כחומה וכעמוד ברזל, "ואם ומה היא נבנה עלי' טירת כסף".

ואף אם לכאורה נראה שיותר טוב לוותר על איזה ענינים פרטיים בשביל העיקר, אבל האמת היא, שהנס בא תמיד על ידי הנהגת החזק והתקיף בדעתו, שלא לוותר אף כחוט השערה במקום שנוגע לכבוד שמים ולכבוד כלל ישראל.

ב) כי הגיד להם אשר הוא יהודי (ג, ד). החתם סופר זצ"ל ביאר בזה פירוש נפלא, כי איתא במגילה (טו.) שהמן היה נמכר לעבד למרדכי בעד פת לחם, וכל פעם שעבר מרדכי אצלו הראה להמן את שטר המכירה, ולפי זה המן היה עבד כנעני מהול החייב במצוות כאשה, וא"כ גם המן היה נקרא יהודי, וזהו מה שהרגיז אותו שראו לו להמן יהודי.

ג) כי הגידו לו את עם מרדכי (ג, ו). יש מפרשים דמשום כך רצה להרוג את כל היהודים, ולא נחה דעתו להרוג את מרדכי לבדו, - כי הגידו לו את עם מרדכי, היינו שאם יהרוג את מרדכי יקום מן העם מרדכי אחר כמוהו, ולכן אין תועלת בהריגת מרדכי לבדו, כל זמן שהם קיימים (שלמי תודה).

ומו"ר הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל פירש, כי המן חשב שאם יחטיא את מרדכי לכרוע ולהשתחוות לו, גם כל העם ילכו בעקבותיו כשרואים שגדול הדור עושה כן, אבל לא ידע שעם ישראל אינו כן, וכל גדלות גדולי הדור הוא מכח תורתם ויראתם, ואם ח"ו יחטא לא ישמעו אליו, ולזה רצה להרוג אותם כי הגידו לו מי הם עם מרדכי, שלא ישמעו אליו.

ד) ואת דתי המלך אינם עושים (ג, ח). איתא בגמ' מגילה (יג): דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י [שבת היום, פסח היום], וקשה וכי כל השנה הוא פסח או שבת, ועוד יש לתמוה הרי הלויים יש חגאות גם להם, ומה הטענה על עם היהודי.

ותירץ הרב ר' אלעזר [ריישער] בהרבי ר' אלימלך זצללה"ה, שאותן הכנות שעושים בני ישראל קודם כל מצוה, היה כקוץ בעיני המן, על ידי זה שטוחנים קמח לפני פסח ושומרים התבואה שלא יחמיץ ומנקים ועוסקים בהכנות החג, וכן כל ימי השבוע עוסקים בהכנות לשבת קודש, זה לא היה יכול לסבול אותו רשע.

ה) ובס' דברי שלום להאדמו"ר מקוידנוב פירש, על פי המדרש רבה (פ"ז-י"ב) שאמר המן אלמיהם של אלו ישן הוא, שהמן רצה לקטרג בזה שאלקות שלהם היא בבחינת שינה, היינו הרוחניות שלהם בתרדמה, גם כשהם לומדים ומתפללים הם מנומנמים. וזו היתה תחבולת עמלק מאז ומקדם "אשר קרך בדרך", לא איכפת לו שישאל יקיימו את התורה, רק שיעשו זאת בקרירות ובלי טעם.

ו) אם על המלך טוב יכתב לאבדם (שם). בספר הגאון החסיד מווילנא מסופר, שפעם ישב הגאון רבי חיים מוואלאזין זצ"ל לסעודת פורים, והמנהג היה שבאו עניים לקבל מתנות לאביונים, ואחד מהעניים שהיה יהודי זקן לאחר שפשט יד וקיבל מטבע אחת ביקש מרבי חיים עוד מטבע, והבטיח לו שאם תתן לי שאשמיע באזניך חידוש מעניינא דיומא. רבי חיים נתן לו מטבע נוספת, ושאלו הזקן היכן נרמז במגילה מה שאמרו חז"ל במדרש רבה (פ"ז י"ד) שאליהו הנביא השיב למשה רבינו ע"ה שהגזרה נחתמה בטיט ולא בדם ומשום כך עלה בידי מרדכי לבטל הגזירה, על ידי תשובה וצום.

והשיב הזקן שנרמז בפסוק יכתב לאבדם, וכן להלן (ט-כב) כתיב אשר חשב על היהודים לאבדם, ויש לקרוא ל"א בד"ס, כלומר שהגזירה לא נחתמה בדם רק בטיט.

רבי חיים זצ"ל התפעל מחידוש זה, ובביקורו אצל הגר"א זצ"ל סיפר לו, ואמר לו הגר"א הזקן שאמר לך דבר זה הוא הזקן שגילה זאת למרדכי הצדיק, וזהו אליהו הנביא.

ז) וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרש וגוי' (ו, ב). לפני כן, בחטאו, הוא מכונה בגתן, ואם כן על מה נוספה כאן אל"ף בגתנא לשמו? אלא בני המן שהיו סופרי המלך, כשבאו לכתוב בספר הזכרונות את המעשה שהיה עם בגתן ותרש, שמרדכי היהודי גילה זאת למלך. הרי ידעו שמרדכי היהודי סיפר, רצו להמעיט את זכותו של מרדכי וכתבו: שהגיד למרדכי על בגתן "או" תרש, כלומר: אחד משניהם יעץ רעה על המלך. ומחמת הספק נתלו שניהם. הואיל וכך אין מרדכי ראוי לשכר כל כך. כי גרם שהמלך יצטרך גם להרוג אחד בחשד שווא, על לא עוול בכפו.

ונעשה נס בכתובים ונתפרדה תיבת "או", האל"ף לתיבה הקודמת שנעשתה בגתנא, והיו"ד נצטרפה למילה הבאה שכתוב תרש ונהיה כתוב ותרש, וכך נתקבל ששניהם אשמים, ובדין נהרגו. ועל כן ראוי מרדכי לשכר גדול כי הציל את חיי המלך. וגם ב' סריסי המלך שרצו להרגו נענשו כדין.

(מדרש תלפיות בשם המדרש)

ח) ותען אסתר וגוי' תנתן לי נפשי וגוי' כי נמכרנו וגוי' להשמיד וגוי', ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי וגוי', ויאמר המלך אחשורוש וגוי' מי הוא זה וגוי' אשר מלאו לבו לעשות כן (ז, ג-ה). הנה קשה הלשון נמכרנו שאמרה אסתר, כי איך שייך לשון מכירה אצל הריגה. היה צריך לומר כי נגזר עלינו. ועוד למה הוסיפה אסתר לאמר ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי, שלא נאמר עד הנה שום זכר על מכירה לעבדים ושפחות. ועוד תמוה מה שאמר אחשורוש מי הוא זה ואי זה הוא וגוי', הרי הוא בעצמו חתם על הגזירה כמו שנאמר בכתובים לעיל (ג, יב) שכתבו בשם המלך וגוי' ונחתם בטבעת המלך.

ותירץ האדמו"ר הרה"ק [רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא] זי"ע, כי המן הרשע עשה דבריו במרמה שמתחילה כאשר בא לפני המלך לא גילה לו תוכן כוונתו הרעה, רק אמר שרצונו לקנות את היהודים לעבוד

בהם. ונותן בעד זה עשרת אלפים ככר כסף. וכתב בשטר מכירה על לה"ק "לעבדם". והמלך אחשורוש חתם על זה. ואח"כ עשה המן הרשע ברשעתו ומחק את ה'עי' וכתב 'א' במקומו בלשון "לאבדס". ואח"כ כאשר ראו סופרי המלך את השטר המכירה שהיה נכתב "לאבדס", אז כתבו הם פ"י הדבר "להשמיד להרוג ולאבד וגו'", וזהו שאמרה אסתר: ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו, היינו כאשר אמר לפניך בתחילה החרשתי, אבל הוא שינה בכתבו להשמיד ולהרוג וגו', ולכן כעס המלך אחשורוש ואמר: מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן, פ"י כי אני לא מכרתי אותם אלא לעבדים, ועל ידי זה עשה לנו השי"ת ניסים ונפלאות על ידי מרדכי ואסתר. וכן יה"ר שירומם קרן ישראל ב"ב אמן, ודפח"ח.

(אוהב ישראל בליקוטים, דף קי"ז ע"א)

ט) ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר (ח, טז). ובגמ' (מגילה טז:) אורה זו תורה, וכן הוא אומר (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, שמחה זו יום טוב, וכן הוא אומר (דברים טז, יד) ושמחת בחגך, ששון זו מילה, וכן הוא אומר (תהלים קיט, קפב) שש אנכי על אמרתך, ויקר אלו תפילין, וכן הוא אומר (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ותניא ר"א אומר אלו תפילין שבראש, ע"כ. וצריך להבין למה לא נכתב מפורש בקרא ליהודים היתה תורה ויום טוב ומילה ותפילין.

אלא עיקר הכונה כאן, שלא רק שיוכלו לקיים את כל המצוות הללו, אלא שכעת מאהבת הנס שהדר קבלו את התורה ברצון (שבת פ"ח.), זכו להרגיש זאת בנפשותם שהתורה היא האורה, והיום טוב הוא השמחה האמיתית כמה דכתיב "ושמחת בחגך", וכמו שנאמר (תהלים קיח, כד) "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו", וכן הכירו שששון זו מילה, שעל ידה זוכין לייג בריתות ולהתקרבות אל ה'. כמו שאמר דוד "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", וכן בתפילין ידעו להבין, שזה היקר שלנו ששם ה' נקרא עלינו, זהו ההתקשרות שלנו לרבש"ע. לכן בדווקא קראם "אורה" "שמחה" "ששון" ו"יקר", שזה נתגלה להם אז, לאחר שהיתה אז עת רצון, ונתגלה להם ההסתר שהיתה ביניהם, נגלה להם אורות גנוזים אלו.

(שפת אמת, פורים שנת תרמ"ח)

מצוות היום

בשם הגאון החסיד מווילנא זצ"ל אומרים, כי המן הרשע רצה לא רק להרוג כל אחד מישראל, אלא גם הנשמה, רוח, נפש, גוף וקנין של כל יהודי. על הנשמה הי' גזירה של שמד **להשמיד**, על הרוח החיוני היינו הגוף, גזר **להרוג**, ובזה לא נתקררה דעתו של אותו רשע, ורצה אף לאבד הגוף ולשרפו שלא ישאר שום דבר מהגוף, והיינו **לאבד**, ושלא ישאר שום ממון או חפץ מיהודי בעולם, ועל זה גזר **ושלם לבוז**.

ולאחר שעשו בני ישראל תשובה, נתקיים בהם ונהפוך הוא וקבלו עבור זה ארבע מצוות, כנגד איבוד הנשמה בא מצוה לדורי דורות של **קריאת המגילה**.

בדרשות ר"י אבן שועיב כתב ששלשה מצוות בפורים כנגד שלשת הגזירות של להשמיד להרוג ולאבד (אסתר ג, יג), **להשמיד** זהו איבוד הדת, **להרוג** זהו אבדן הגופים, **ולאבד** זהו אבדן הממון. וכשריחם ה' עליהם קבעו שלשה מצוות כנגד אלו הג', **מקרא מגילה** כנגד הדת, **שמחה ומשתה** כנגד הגופים, **ומשלוח מנות ומתנות לאביונים** כנגד הממון.

מנהג התחפשות בפורים

כתב הרמ"א בסימן תרצ"ו ס"ח "מה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר, אין איסור בדבר מאחר שאין מכוונין אלא לשמחה בעלמא".

(ועיי' מה שחלקו גדולי האחרונים עליו, עיי' ב"ח, ברכי יוסף, שלי"ה הק', ובמשנה ברורה).

הרי מנהג ישראל תורה הוא וכבר כתבו הספרים הרבה טעמים ורמזים בלבישת הפרצופים:

א) מפני שמרבה שמחה וכדכ' הרמ"א.

ב) באליה רבה כאן סעיף ט"ו כתב שהעיקר ללבוש בגדים חשובים ואפשר לזכר מרדכי שיצא בלבוש מלכות.

ג) עוד טעם כ' שם זכר לושתי שפרחה צרעת ושעשה לה גבריא אל זנב. והיינו שינוי בגופה ופרצופה (ואפשר שטעם א' לבגדים חשובים וטעם ב' לשינוי לבגדים פחותים).

ד) בבני יששכר (מאמרי חדש אדר מאמר ט') הביא בשם מהר"ם חאגיז הטעם עפ"י הגמ' מגילה יב. מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור כליה - מפני שהשתחוו לצלם, ומקשה הגמ' וכי משוא פנים יש בדבר, ולמה זכו לנס, ומתרצת שהם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים (פי' המהרש"א שעשו רק מיראת ההריגה ולא לשם עבודה זרה). ובכן זכר לדבר שהגזירה לא היתה אלא לפנים, לובשים צורות ומשנים פרצוף הפנים בזמן השמחה, ולא ניכר הפנים של מי הוא, - ומסיים הבני יששכר, "והוא דבר נחמד בפשיטות המנהג".

ה) בספר מנהגי קול אריה כ' כדי שלא לבייש העניים ההולכים לקבל מתנות לאביונים, (ועיין בשבלי הלקט סי' רב).

ו) שכל הנס היה בהסתר פנים ובדרך הטבע, ולא היה נס גלוי, על כן מסתירים עצמנו בפרצופים (שלמי תודה).

ז) המנות הלוי פירש הפסוק "ורבים מעמי הארץ מתיהדים", שלא התגיירו ממש, כי אין מקבלים גרים לימות המשיח, וכ"ש מעמלק, לכך אמר מתיהדים, שהיו מראים את עצמם כאילו היו יהודים, והיו משנים את מלבושיהם, - ונהפוך הוא וזכר לזה נהגו לשנות הלבוש.

ח) זכר למה שקרה להמן כשצוה להרכיב את מרדכי על הסוס והחליף בגדיו עם בגדי מרדכי כדי שיחשבו שמרדכי מנהיג אותו - ובתו זרקה האשפה עליו וזכר להשפלת המן בנס זה מחליפים בגדים.

ט) כל נס המגילה היה בזה שאסתר לא הגידה מולדתה והסתירה עצמה ואת עמה - ולכן המן לא העלים ממנה הגזירה ויכלה לבסוף לבטלה - וזכר לזה נהגו להסתיר צורת הפנים.

י) עוד נס קרה, שכל אומה חשבו שאסתר משלהם כי נדמתה להם, ובזה חשב המן שהיא עמלקית, וגילה לה אודות הגזירה.

רמז נאה מהגאון מוהר"ר יהודה אסאד זצ"ל

נ"ל ממוכן זה המן דייקא, יר' בשם המן רמוז שמוכן הו' לפורעניות בר"ת שלו ביושר ולמפרע, והו' זה: **המן** ר"ת הדיוט מאד נתעלה, נכד מעשו הרשע, היה מזרע נתעב, נצר מעמלק הרשע, היה מזנב נחשלים, נחש מצרים העיר, התחיל מלחמה נחלש, נזרקין מילות השמימה, העליון משמים נשקף, נורא מרום הוא, השיב מידה נכונה, נעכר מסית הדיח, הוא ממוכן נשגב, נשא משרי הפרתמים, התחיל מנחש נחשים, נפשות מבקש המיתם, המה מטע נאמנים, נכחידם מגויי הארץ, הככבים משמים נלחמו, נדד מלך העולם, נאמן משה הרועה, התחיל מתפלל נענה, נתתקן מעוות הרשע, היה מחשב נכלות, נפל מרדכי היהודי. הוא מחה נמחה, נפל מגדולתו הראשונה, היה מבקש נפשו, נימבו מאסתר המלכה, הכריחו מלאך נכשל, נופל מיטת המלכה, המלך משיב נצר, נתעב משרש הנחש, הגם מלכה נכבשה, התך מזכיר נס, נון מוכן הוא, הכינו ממוכן נגדו, נטעיו מקצצים המלאכים, המלך מצוה נקטל, נהפך מחשבתו הרעה, המן ממוכן נתלה, נשגב מרדכי היהודי, היפוך מתנכל נגדו, נעשה משנה המלך, נתלה ממוכן הוא, המן שמוכן לפורעניות עכ"ל הזהב.

נוסח שטר עבדות שכתב המן למרדכי

אנא המן בר המדתא דמזרעית אגג שדר יתי מלכא אחשורוש בקרבא על קרתא דהינדקא, ומני יתי מלכא על שית רבוון אוכלסין, ויהב לי מלכא זוודין לפרנסתהון, וכן עבד למרדכי בר שמעי דמן שבטא דבנימין, ואנא בזבזית נכסוי דמלכא דנפקו מתחות ידי, ולא הוה בידי ממון לפרנסא אוכלסי מלכא, אזלית למיזף מן מרדכי ברביתא, ואמר דאסור למוזפי ברביתא מטול דעשו ויעקב אחי הו, ולא יכולית למיפק מן תחות ידו עד דאזדבנית ליה לעבדא, ואי מעכבנא מלהוי ליה לעבדא, או דילמא אי לית אנא מודה דאנא עבדיה, או דילמא מסרב אנא למיפלח ליה יומא חד בשבתא כל ימי חיי ובני ובני בני עד סוף כל יומיא, או דילמא אין אנא נטיר דבבו על עיסק דאזדבנית ליה היכמא דנטר עשו ליעקב על עיסק בכירותא דזבן ליה, יתנסח אע מן ביתי וזקיף יתמחי עלוהי, וקבלית אנא המן בר המדתא דמזרעית אגג למיהוי עבד פלח למרדכי יהודאה ככל מה דכתיב באיגרתא הדא ברעותי ובצביון נפשי.

ותרגומו: אני המן בן המדתא מזרע אגג, שלח אותי מלך אחשורוש במלחמה על עיר הינדקא, ומנה אותי המלך על ששה רבוא אנשי הצבא, ונתן לי המלך צידה לפרנס אותם, וכן עשה למרדכי בן שמעי בן קיש משבט בנימין, ואני בזבזתי נכסי המלך ויצאו מתחת ידי, ולא היה בידי ממון לפרנס חיילי צבא המלך, הלכתי ללוות מן מרדכי ברביית, ואמר דאסור לו להלוות ברביית משום דעשו ויעקב אחים היו, ולא יכולתי להוציא מתחת ידו עד עת שנמכרתי לו לעבד, ואם אני מעכב מלהיות לו לעבד, או שמא אין אני מודה שאני עבדו, או שמא אני מסרב לעבוד לו יום אחד בשבוע כל ימי חיי ובני ובני בני עד סוף כל הימים, או שמא אני נוטר שנאה על עסק המכירה שנמכרתי לו, כמו שנטר עשו ליעקב על עסק הבכורה שמכר לו, אז יתעקר עץ מביתי ויתלו אותי עליה, וקבלתי עלי אני המן בן המדתא מזרע אגג להיות עבד למרדכי היהודי ככל מה שכתוב באגרת הזאת, ברצוני ובחפץ נפשי.

This volume is a publication of
NATIONAL COUNCIL OF YOUNG ISRAEL'S
DEPARTMENT OF RABBINIC SERVICES

And the
YOUNG ISRAEL COUNCIL OF RABBIS

As part of our ongoing
Commitment to rabbinic excellence
Throughout North America and Israel

For more information about our

- Rabbinic Training and Placement
 - Audio Tape Series
 - Divrei Torah Bulletins
 - Yimei Iyun
 - Rabbi's Letter
 - Other Projects

Please contact us at:

Department of Rabbinic Services
Of the National Council of Young Israel
Rabbi Binyamin Hammer, Director

111 John Street
New York, New York 10038
212.929.1525 extension 104
rabbis@youngisrael.org

NITZOTZEI YISRAEL

Source Material
For Purim

Volume Two

National Council of Young Israel
111 John Street
New York, NY 10038
212.929.1525